

การพัฒนากฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศไทย Development of Law on Tortious Liability of Minor in Thailand

ธีรยุทธ ปักษา¹, ณวัฒน์ ตาตุ² และปพนธีร์ ธีระพันธ์^{3*}
Teerayut Paksa¹, Nuwat Tatu² and Papontee Teeraphan^{3*}

Received: May 29, 2025 Revised: Oct 20, 2025 Accepted: Nov 4, 2025

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา 90000

² อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา 90000

³ รองศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา 90000

¹ Assistant Professor of Law, Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla Campus 90000

² Lecturer of Law, Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla Campus 90000

³ Associate Professor of Law, Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla Campus 90000

*Corresponding author: papontee@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งวิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิดของประเทศไทย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เว็บไซต์ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากนั้นวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ จนนำไปสู่ข้อเสนอแนะทางด้านกฎหมาย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ดำรงอยู่ภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดและการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก โดยบุคคลที่มีอายุไม่ถึงเจ็ดปีนั้นยังมีการพัฒนาทางสติปัญญาที่ส่งผลต่อการรู้สำนึกในการกระทำของตนไม่เต็มที่ นอกจากนี้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ไว้แตกต่างกัน ในขณะที่กฎหมายของประเทศไทยและอิตาลีกำหนดไว้คล้ายกัน โดยไม่ได้กำหนดอายุไว้อย่างชัดเจนและแน่นอน แต่ให้พิจารณาจากความเข้าใจหรือเจตนาของผู้กระทำละเมิดเป็นหลัก แต่กฎหมายของประเทศจีนกำหนดความรับผิดชอบโดยยึดโยงไว้กับความสามารถในการทำนิติกรรม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เยาว์ที่ไม่มีความสามารถในการทำนิติกรรมและได้กระทำละเมิดปราศจากความรับผิด ส่วนกฎหมายของประเทศเยอรมนีจะกำหนดตัวเลขอายุของผู้ที่จะต้องรับผิดเพื่อละเมิดเอาไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้ว่าเด็กที่มีอายุไม่ถึงเจ็ดปีจะไม่ต้องรับผิดชอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน

เมื่อพิจารณาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเปรียบเทียบบทบัญญัติแห่งกฎหมายในประเทศต่าง ๆ แล้ว เพื่อกำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดสำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทยให้มีความเหมาะสมกับความเป็นจริงในปัจจุบัน ผู้เขียนเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 429 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบัญญัติข้อความต่อไปนี้แทน “บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี หากต้องรับผิดในความเสียหายเพื่อละเมิด แต่บุคคลที่มีอายุเกินกว่านั้นหรือเป็นผู้วิกลจริต ก็ยังต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนี้ ย่อมต้องรับผิดแทนหรือร่วมกับเขาด้วยแล้วแต่กรณี เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร แก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น”

คำสำคัญ: ละเมิด, ผู้เยาว์, ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น

Abstract

This research aims to study the concepts and legal principles related to the tort liability of minors in Thailand and other countries, as well as analyze and find recommendations for developing tort laws in Thailand. This research is qualitative, focusing on documentary research. The research is conducted from books, documents, articles, theses, conference reports, websites, and legal provisions related to the tort liability of minors in both Thai and foreign languages. The research then analyzes the problems and compares the laws of different countries, leading to legal recommendations.

The research results found that the concepts related to this research are based on the concepts of liability for tort and the intellectual development of children. People who are under the age of seven still have incomplete intellectual development that affects their awareness of their actions. In addition, the laws of different countries have different criteria for liability for tort of minors. While the laws of Thailand and Italy are similar, they do not specify a clear and definite age, but rather consider the understanding or intention of the tortfeasor. However, the law of China determines liability based on the capacity to make a legal act. Therefore, minors who cannot make a legal act and commit a tort are free from liability. As for the law of Germany, the age of tort liability is specified, stipulating that children under the age of seven are not liable for damages caused by their actions.

After considering relevant concepts, theories and comparing legal provisions in various countries, in order to define tort liability for minors in Thailand in a manner commensurate with current realities, it is recommended that Section 429 of the Civil and Commercial Code be amended to read as follows: “A person under the age of seven years is not liable for damages resulting from a tort. However, a person over that age or who is mentally unsound shall be liable for the consequences of their wrongful act. The parents or guardians of such persons shall be liable for the tortious acts of the minors, either on their behalf or jointly, unless they demonstrate that they have exercised reasonable care in fulfilling their supervisory duties.”

Keywords: Tort, Minor, Vicarious Liability

บทนำ (Introduction)

“มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” เป็นคำกล่าวที่ถูกหยิบยกมาอธิบายการรวมกลุ่มกันและจัดตั้งเป็นสังคมของมนุษย์ ด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์ไม่อาจอยู่อย่างโดดเดี่ยวและดำเนินกิจกรรมเพียงลำพังได้ การรวมกลุ่มกันเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ตามมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เช่น การรวมกลุ่มกันเพื่อพึ่งพาอาศัยในการสืบเผ่าพันธุ์ พึ่งพาอาศัยในการทำงาน หรือพึ่งพาอาศัยในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมแล้ว มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ย่อมมีปฏิสัมพันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การมีปฏิสัมพันธ์เช่นนี้ในบางกรณีอาจเป็นไปเพื่อประสานประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น ในขณะที่ในบางกรณีอาจเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เป็นการกระทบกระทั่งกัน อันนำไปสู่การสร้างความเสียหายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มนุษย์รวมตัวกันเป็นครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ใหญ่ทำหน้าที่ทำงานหารายได้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว โดยได้เข้ารับการจ้างงานที่โรงงานแห่งหนึ่งของมนุษย์อีกคนหนึ่ง ในวันหนึ่งหลังจากเลิกงาน เกิดการทะเลาะกันของผู้ร่วมงาน จนเกิดการทำร้ายร่างกายเกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกาย เป็นต้น การสร้างความเสียหายนี้อาจเป็นความผิดได้ทั้งตามกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น ๆ เช่น ละเมิด เป็นต้น

“ละเมิด” เป็นความรับผิดในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำ (Act) หรือการงดเว้นการกระทำ (Omission) โดยผิดกฎหมายและสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น โดยในสังคมต่าง ๆ มักจะมีมาตรฐานขั้นต่ำที่เรียกว่า “กฎหมาย” กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ มีวัตถุประสงค์ปลายทางเพื่อชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นและพยายามทำให้ผู้เสียหายนั้นได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมให้ได้มากที่สุด

ประเทศไทยมีกฎหมายกำหนดความรับผิดเพื่อละเมิด 2 แห่งใหญ่ ๆ โดยปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 โดยมีกรอบการกำหนดความรับผิดคือ หากเป็นการกระทำละเมิดที่ผู้กระทำไม่มีอำนาจเหนืออีกฝ่ายแล้ว การสร้างความเสียหายและการชดเชยก็จะตกอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากเป็นการกระทำละเมิดที่ผู้กระทำมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายแล้ว เช่น เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าประชาชน ได้ใช้อำนาจของตนที่มีไปสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับประชาชน เช่นนี้แล้วความรับผิดเพื่อละเมิดก็จะตกอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บทบัญญัติทางกฎหมายที่จะกำหนดว่าการกระทำใดบ้างเป็นละเมิดหรือไม่นั้น ตกอยู่ภายใต้มาตรา 420 ถึงมาตรา 437 ภายใต้บทบัญญัติต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถแบ่งประเภทของความรับผิดได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น และความรับผิดโดยเด็ดขาด โดยในความรับผิดแต่ละประเภทจะมีลักษณะและรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปอีกชั้นหนึ่ง

ในประเทศไทยกรณีที่ผู้เยาว์เป็นผู้กระทำละเมิด บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความรับผิดในทางแพ่ง คือ มาตรา 429 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกฎหมายได้บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ยังคงรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนี้ย่อมต้องรับผิดร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” บทบัญญัตินี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นหลักการที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ ประกอบด้วย ประการแรก บุคคลที่ยังมีอายุน้อยโดยยังไม่บรรลุนิติภาวะ และได้กระทำละเมิด บุคคลนั้นก็ยังต้องรับผิดชอบในการกระทำให้เกิดความเสียหายที่ตนก่อ และประการที่สอง บุคคลที่มีหน้าที่ในการดูแลบุตรที่มีอายุน้อยดังกล่าว อันได้แก่ บิดามารดา ก็จะต้องรับผิดชอบในการเยียวยาความเสียหายร่วมกับบุตรผู้เยาว์ด้วย

การมีบทบัญญัติเช่นนี้สะท้อนแนวคิดของความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเองและความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดข้างต้น ยังมีประเด็นปัญหาที่พึงพิจารณา กล่าวคือ การกำหนดให้บุคคลที่มีอายุน้อยมาก ๆ มีวุฒิภาวะ และมีประสบการณ์ที่น้อยกว่าบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ทั่วไป ต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดอันได้สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นนั้นเป็นเรื่องที่เป็นธรรมและเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันหรือไม่ เช่น การกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดที่มีอายุ 5 ปี หรือ 6 ปี ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน เป็นเรื่องที่เหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้ในความเป็นจริงบุคคลดังกล่าวจะมีทรัพย์สินมาชดใช้เป็นค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายจริงหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดจากการกระทำของผู้เยาว์จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและจะนำไปสู่การพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิดของประเทศไทยให้สอดคล้องกันทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

1. เพื่อศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับละเมิด การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก และความรับผิดชอบเพื่อละเมิด
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะทางกฎหมายลักษณะละเมิดของประเทศไทย

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เว็บไซต์ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ถูกนำมาวิเคราะห์สาระให้เห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กันในแต่ละส่วน ๆ โดยการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณนา

ผลการวิจัย (Results)

1. การศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ให้ได้ผล จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องอันจะใช้เป็นกรอบของการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องนั้นจะประกอบไปด้วยแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับละเมิด แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ซึ่งจะถูกนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับละเมิด ละเมิด คือ การกระทำผิดของบุคคล (Wrongful Act) หรือการกระทำที่อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคล อันก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือความเสียหายต่อบุคคลอื่น โดยการกระทำดังกล่าวอาจเป็นการกระทำของตนเอง การกระทำของบุคคลอื่น หรือความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองดูแล และเมื่อเกิดความเสียหายแล้วผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาโดยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนหรือเรียกร้องให้ผู้ละเมิดปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติในลักษณะอื่น ๆ แล้วแต่กรณี [1] ด้วยเหตุนี้การเกิดขึ้นของละเมิดจึงเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง กล่าวคือ แม้ว่าการเกิดขึ้นของละเมิดซึ่งสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับผู้อื่นจะไม่ใช่การผูกนิติสัมพันธ์ดังเช่นสัญญา แต่เมื่อละเมิดเกิดขึ้นแล้ว ผู้สร้างความ

เสียหายย่อมมีหน้าที่ต้องชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหาย จึงอาจกล่าวได้ว่า ก่อนมีการละเมิด ผู้นั้นยังไม่มีหนี้ แต่เมื่อมีการละเมิดแล้ว จึงมีหนี้ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบเกิดขึ้น โดยหนี้ดังกล่าวนี้อาจอยู่ในรูปของค่าสินไหมทดแทนหรือเป็นหนี้ที่เรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ซึ่งการก่อหนี้ลักษณะนี้เรียกว่าการก่อหนี้โดยผลของกฎหมาย [2]

ในทางปฏิบัติ การกระทำละเมิดอาจถูกแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การกระทำโดยจงใจ (Intentional) การกระทำโดยประมาทเลินเล่อ (Negligent) อันเป็นความบกพร่องในการใช้ความระมัดระวัง (Failure to Exercise the Care) ซึ่งบุคคลทั่วไปพึงจะมีและใช้ความระมัดระวัง [3] หรือเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) โดยการกระทำในครั้งหนึ่ง ๆ ที่สร้างความเสียหายนอกจากจะต้องรับผิดเพื่อละเมิดแล้ว ผู้กระทำยังอาจจะต้องรับผิดทางอาญาด้วยเช่นกัน เช่น การที่ผู้กระทำละเมิดเอาไม้ตีหัวเพื่อนจนหัวแตก นอกจากจะเป็นการก่อความเสียหายให้กับเพื่อนแล้ว การกระทำดังกล่าวยังเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นในทางอาญาก็ด้วย อย่างไรก็ตาม การกระทำที่เป็นละเมิดและเป็นความผิดอาญานี้มีกระบวนการในการดำเนินคดีที่แตกต่างกันเนื่องจากเป็นคดีคนละประเภท (ละเมิดเป็นคดีแพ่ง ส่วนการทำร้ายร่างกายเป็นคดีอาญา) ทำให้ขั้นตอนและกระบวนการ รวมทั้งภาระการพิสูจน์จนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้มีความแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ ในคดีละเมิดที่เป็นคดีแพ่ง คู่ความจะต้องพิสูจน์ให้เห็นพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่า (Preponderance of Evidence) ในขณะที่คดีอาญา โจทก์จะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Proof beyond a Reasonable Doubt) [4]

กฎหมายละเมิดมีที่มาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และได้รับการพัฒนามาผ่านการมีคำพิพากษาของศาลอย่างต่อเนื่องหลายศตวรรษ โดยที่มาของกฎหมายละเมิดนั้นมาจากการตัดสินของผู้พิพากษาซึ่งถูกพัฒนาอย่างช้า ๆ [5] ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกฎหมายละเมิดจะมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบุคคล เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย (Personal Security) ผลประโยชน์ในทรัพย์สิน (Interest in Property) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Interests) รวมทั้งชื่อเสียงและความเป็นส่วนตัว (Reputation and Privacy) [6] ในขณะที่ในทางปฏิบัติละเมิดมักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกกระทำละเมิด (Compensation) ด้วยเหตุนี้ คดีละเมิดส่วนใหญ่จึงเป็นคดีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นตัวเงินจากผู้ทำละเมิดเพื่อชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ในทางทฤษฎีแล้ว กฎหมายละเมิดยังมีวัตถุประสงค์และบทบาทที่สำคัญกว่านั้นคือ ช่วยป้องปรามไม่ให้เกิดการกระทำที่ก่อความเสียหายกับบุคคลอื่น (Deterrence) [7] และช่วยลดอุบัติเหตุอุบัติภัยในสังคม รวมทั้งยังมุ่งยับยั้งการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือพฤติกรรมอันตรายของบุคคลในสังคมอีกด้วย [8] [9]

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก การวิเคราะห์เกี่ยวกับความรับผิดเพื่อละเมิดของบุคคลที่มีอายุน้อยในประเทศไทยนั้นไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยอาศัยการวิเคราะห์จากตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องพิจารณาจากความรู้และข้อมูลทางด้านอื่น ๆ ของบุคคลเหล่านั้นอีกด้วย เช่น ข้อมูลทางด้านร่างกาย หรือข้อมูลทางด้านสติปัญญา เป็นต้น ด้วยเหตุที่ว่าบุคคลเหล่านี้ยังไม่เต็มที่ยังมีพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สติสัมปชัญญะ มีการรู้สำนึกในสิ่งที่ตนเองกระทำได้ยังไม่เต็มที่เหมือนบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ทั่วไป ดังนั้นการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของบุคคลเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ ก่อนจะถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดโดยบุคคลเหล่านี้ต่อไป

งานวิจัยนี้ได้หยิบยกและสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development) ของ Jean Piaget (1896-1980) นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงในศตวรรษที่ 20 และเป็นผู้บุกเบิกด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก มาอธิบายเป็นพื้นฐาน [10] เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าวถูกศึกษาและได้รับการยอมรับเป็นสากล โดยทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาได้แบ่งการพัฒนาทางสติปัญญาออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ [11]

ระยะแรก ระยะของการพัฒนาประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Period) โดยมนุษย์จะตกอยู่ในภาวะการพัฒนาของช่วงนี้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี การพัฒนาจะเริ่มโดยการใช้อวัยวะที่เชื่อมต่อกับประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น หู ตา หรือปาก สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว พัฒนาการของบุคคลในช่วงอายุนี้อาจจะแสดงออกมาในรูปของการมีปฏิริยาโต้ตอบหรือมีสะท้อนกลับ (Reflect) โดยพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกพัฒนาเป็นแบบแผนของความคิดในช่วงต่อไป

ระยะที่สอง ระยะความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Pre-Operation Period) โดยระยะดังกล่าวจะอยู่ในช่วงอายุ 2-6 ปี ในระยะนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ภาษา เริ่มทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม เริ่มสังเกตสัญลักษณ์ รวมทั้งยังสามารถสร้างกระบวนการคิดที่ใช้โครงสร้างทางสมองแบบง่าย ๆ เช่น การรับรู้บางส่วนจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาและทายวัตถุหรือเหตุการณ์ที่ตนยังไม่ได้เห็น อย่างไรก็ตาม เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถคิดแบบใช้เหตุผลและยังมีความเห็นแก่ตัวอยู่มาก นอกจากนี้ยังสามารถเลียนแบบคนอื่นในช่วงเวลาสั้น ๆ ได้

ระยะที่สาม ระยะการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) ในระยะนี้เด็กจะมีอายุอยู่ในช่วง 7-11 ปี โดยจะใช้เหตุผลกับสิ่งที่มองเห็น รวมถึงมีการมองความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เนื่องจากเด็กจะพัฒนาโครงสร้างการคิดที่จำเป็นต่อการจัดการความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของระบบการทำงานต่าง ๆ โดยมีตัวอย่างของพัฒนาการที่สำคัญ เช่น การแบ่งกลุ่ม เป็นต้น เด็กในวัยนี้จะสามารถจัดสิ่งของออกเป็นกลุ่มโดยอาศัยลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันได้

ระยะที่สี่ ระยะปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) ซึ่งจะอยู่ในช่วงอายุ 11-15 ปี ในช่วงนี้เด็กจะมีความเข้าใจ มีการใช้เหตุผลและเกิดการทดลองอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมได้ นอกจากนี้ในวัยนี้เด็กยังสามารถใช้การคิดเชิงวิทยาศาสตร์ โดยสามารถตั้งสมมติฐานเพื่อแก้ไขปัญหา และสามารถพัฒนาการคิดเชิงตรรกศาสตร์ (Logical Thinking) ไปจนถึงขั้นสมบูรณ์เต็มที่ โดยเด็กในวัยนี้จะมีความคิดความอ่านเท่ากับบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ แต่อาจแตกต่างกันในแง่ของคุณภาพ เนื่องจากมีประสบการณ์แตกต่างกัน

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือที่เรียกว่าความรับผิดชอบเพื่อละเมิดนั้นมีแนวคิดสำคัญแบ่งออกได้เป็น 3 แนวคิดย่อย ดังนี้

1) ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง โดยทั่วไปความรับผิดชอบเพื่อละเมิดวางอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ใครกระทำความผิด คนนั้นต้องรับผิดชอบ” [12] อันเป็นความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเนื่องมาจากการกระทำผิด (Fault) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำเป็นหลัก (Primary Nature) [13] โดยหลักการทั่วไปข้อนี้ถูกกำหนดให้เห็นในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ เช่น ในมาตรา 823 (1) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมนี (German Civil Code) [14] มาตรา 2043 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของอิตาลี (Italian Civil Code) [15] และมาตรา 16 แห่งกฎหมายลักษณะละเมิดของจีน (Tort Law of the People's Republic of China) [16] นอกจากนี้ยังปรากฏให้เห็นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 420 ที่ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในกรณีละเมิดทั่วไปว่าโดยสรุปจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข คือ (1) ต้องเป็นการกระทำของบุคคลที่ผิดกฎหมายโดยการกระทำนั้นอาจเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ได้ (2) ก่อให้เกิดเหตุการณ์ใดอันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย (3) การกระทำหรือเหตุการณ์นั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิ ไม่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะกำหนดจำนวนได้แน่นอนหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งไม่ว่าความเสียหายนั้นจะถูกคำนวณออกมาเป็นตัวเงินได้หรือไม่ก็ตาม

2) ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) แม้ว่าโดยทั่วไปความรับผิดชอบเพื่อละเมิดมีที่มาจากหลักการว่า “ใครกระทำผิด คนนั้นต้องรับผิดชอบ” ดังนั้น ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดจึงเป็นความรับผิดชอบเฉพาะตัว บุคคลผู้กระทำละเมิดเท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิด อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งผู้กระทำละเมิดอาจไม่อยู่ในฐานะที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายได้ จึงเกิดความคิดที่จะให้ผู้ที่มีความสัมพันธ์บางประการกับผู้กระทำละเมิดมาเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกับผู้กระทำละเมิด ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความคิดของหลักความรับผิดชอบโดยไม่ต้องมีความผิดขึ้น [17] ภายใต้ข้อสังเกตที่ว่า การจะกำหนดเกณฑ์ให้ผู้ที่ไม่ได้ทำละเมิดไปรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของบุคคลอื่นนั้นเป็นหลักเกณฑ์พิเศษจากหลักความรับผิดชอบทั่วไป [18]

คำว่า Vicarious มีที่มาจากภาษาละติน (ภาษาละตินใช้คำว่า vicarius) มีความหมายว่า Substitute หรือเข้าแทนที่ โดยการเข้าแทนตามกฎหมายภายใต้ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดนี้เป็นการเข้าแทนที่โดยบุคคลผู้บริสุทธิ์ (Innocent Party) แทนที่ผู้กระทำละเมิด [19]

ในทางปฏิบัติบางกรณีอาจปรากฏข้อเท็จจริงภายหลังว่าการเรียกให้ผู้กระทำละเมิดโดยตรงนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เช่น ผู้กระทำละเมิดอาจมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีหรือผู้กระทำละเมิดยังมีความอ่อนเยาว์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ หากยึดมั่นในหลักใครกระทำผิด คนนั้นต้องรับผิดชอบ ผู้เสียหายก็อาจจะไม่ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพราะไม่ทราบว่าจะบังคับเอากับบุคคลเหล่านั้นได้อย่างไร และเมื่อเจตนารมณ์ของกฎหมายละเมิดคือการเยียวยาความเสียหายให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ กฎหมายจึงต้องแสวงหาทางให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายให้ได้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีการกำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นขึ้นในกฎหมาย โดยหลักการเช่นนี้ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานการกระทำละเมิดของบุคคลผู้นั้นโดยตรง แต่เป็นเพราะความรับผิดชอบที่ถูกกำหนดขึ้นโดยกฎหมายเนื่องจากตนมีความสัมพันธ์บางประการกับผู้กระทำละเมิด [20] ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยกำหนดไว้เป็นกรณีต่าง ๆ ดังนี้

(1) ความรับผิดชอบของนายจ้างจากการกระทำละเมิดโดยลูกจ้าง โดยปกติบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดคือบุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหายตามหลักใครทำ คนนั้นรับผิดชอบ แต่กรณีของนายจ้างและลูกจ้างนั้น บุคคลที่อาจจะต้องเข้าไปร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างที่ได้กระทำละเมิด คือ นายจ้าง หากการกระทำละเมิดเกิดในระหว่างการทำงานเพื่อนายจ้าง โดยในกรณีนี้กฎหมายกำหนดให้นายจ้างซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำละเมิดต้องมาร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้างในลักษณะของลูกหนี้ร่วม โดยที่ผู้เสียหายสามารถที่จะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากนายจ้างได้โดยตรงและเต็มจำนวน [21]

(2) ความรับผิดชอบของตัวการจากการกระทำละเมิดโดยตัวแทน ตัวการซึ่งมิได้เป็นผู้ทำละเมิดอาจต้องร่วมรับผิดชอบในการทำละเมิดของตัวแทนของตนในลักษณะเดียวกับที่นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบในการทำละเมิดของลูกจ้างเนื่องจากกฎหมายให้ใช้หลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบของนายจ้างในการทำละเมิดของลูกจ้างโดยอนุโลม [22] เมื่อมีสัญญาตัวแทนเกิดขึ้นแล้ว และตัวแทนได้กระทำละเมิดขึ้นภายใต้ขอบเขตอำนาจของฐานะตัวแทนซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตัวการมอบหมาย เช่นนี้ตัวการย่อมต้องรับผิดชอบด้วย ในทาง

กลับกัน หากตัวการทำละเมิดโดยมิใช่เกิดจากการทำงานที่ตัวการมอบหมาย เช่นนี้ย่อมเป็นการกระทำนอกเหนืออำนาจ ตัวการไม่จำเป็นต้องร่วมรับผิดชอบด้วย [23]

(3) ความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้อนุบาลจากการกระทำละเมิดโดยผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของผู้คนอื่นในกรณีนี้เป็นกรณีที่บิดามารดาหรือผู้อนุบาลจะต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถที่วิกลจริต เนื่องจากตนเองมีหน้าที่ในการดูแลบุคคลที่ยังบกพร่องเรื่องความสามารถเหล่านั้น ในกรณีนี้หากการทำหน้าที่ดูแลบกพร่องจนผู้ตกอยู่ภายใต้การดูแลไปสร้างความเสียหายกับบุคคลอื่น ผู้ดูแลนั้นได้แก่บิดามารดาหรือผู้อนุบาลก็อาจถูกเรียกให้รับผิดชอบได้ อย่างไรก็ตาม บุคคลเช่นนี้นั้นอาจหลุดพ้นความรับผิดชอบเพื่อละเมิดได้เช่นกันหากพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งตนทำอยู่นั้น [24]

(4) ความรับผิดชอบของครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลผู้ไร้ความสามารถ ความรับผิดชอบในกรณีเกิดขึ้นเนื่องจากการมีความสัมพันธ์ตามอำนาจหน้าที่ของครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือผู้รับดูแลผู้ไร้ความสามารถ ด้วยเหตุที่ผู้ไร้ความสามารถนั้นไม่อาจดูแลตนเองได้เต็มที่ตามความเป็นจริงเพราะขาดวุฒิภาวะอันเนื่องมาจากอายุ สภาพร่างกายหรือจิตใจที่ไม่เอื้ออำนวย ในทางปฏิบัติจึงต้องมีบุคคลที่ดูแลผู้ไร้ความสามารถเพื่อไม่ให้บุคคลเหล่านี้ไปก่อความเสียหายให้กับบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าบุคคลผู้ไร้ความสามารถไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นแล้ว กฎหมายจึงกำหนดและสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลในทางข้อเท็จจริงหย่อนการดูแล จึงให้บุคคลเหล่านั้นต้องร่วมรับผิดชอบในละเมิดของผู้ไร้ความสามารถด้วย [25]

(5) ความรับผิดชอบของผู้นำจ้างจากการกระทำละเมิดโดยผู้รับจ้าง สำหรับความรับผิดชอบที่เกิดจากการกระทำของบุคคลในกรณีนี้เป็นกรณีที่มีความสัมพันธ์ภายใต้สัญญาจ้างทำของ ซึ่งโดยปกติสัญญาประเภทนี้เป็นสัญญาที่มุ่งความสำเร็จในงาน โดยผู้นำจ้างจะไม่มีอำนาจบังคับบัญชาเหมือนกรณีสัญญาจ้างแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ดังนั้น เมื่อเกิดความเสียหายจากการกระทำละเมิดขึ้นโดยหลักแล้วผู้นำจ้างไม่ควรถูกรับผิดชอบ อย่างไรก็ตามกฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นให้ผู้นำจ้างต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบในความเสียหายกับผู้รับจ้างด้วยหากผู้นำจ้างมีส่วนผิดอยู่ด้วย กล่าวคือ เป็นผู้ผิดในส่วนการงานที่สั่งให้ทำ ผู้นำจ้างเป็นผู้ผิดในคำสั่งที่ตนให้ไว้ หรือผู้นำจ้างเป็นผู้ผิดในการเลือกหาผู้รับจ้าง [26]

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดอันเกิดจากการกระทำของผู้อื่นนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับตัวบุคคลผู้กระทำความผิด โดยความสัมพันธ์นั้นจะเป็นความสัมพันธ์ที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น [27] ไม่ได้พิจารณาจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดในความเป็นจริง โดยกฎหมายเห็นว่าแม้บุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้เป็นผู้กระทำละเมิดโดยตรง แต่ความสัมพันธ์เหล่านั้นทำให้ต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้กระทำละเมิด เช่น ความสัมพันธ์ในแง่หน้าที่การงาน กรณีนายจ้างลูกจ้าง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันในส่วนที่นายจ้างได้ผลประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้าง ความสัมพันธ์ในแง่หน้าที่คอยดูแล เลี้ยงดู เช่น ผู้อนุบาลต้องรับผิดชอบเมื่อผู้วิกลจริตได้กระทำละเมิด เป็นต้น [28]

3) ความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (Strict Liability) แนวคิดความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดเป็นแนวคิดที่กำหนดความรับผิดชอบซึ่งผู้กระทำอาจไม่มีความผิด (Liability without Fault) โดยแนวคิดนี้เกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 ในยุคที่ความเสี่ยงอันจะเกิดความเสียหายกับบุคคลในสังคมมีมากขึ้นเนื่องจากการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีทดแทนแรงงานคน ทำให้หลักการว่าใครกระทำ คนนั้นต้องรับผิดชอบ ซึ่งต้องอาศัยการพิสูจน์การกระทำที่เจตนาหรือประมาทเลินเล่อ ก่อนจะเยียวยาความเสียหายและปกป้องสังคมไม่มีประสิทธิภาพมากนัก โดยแนวคิดถูกอธิบายว่าหากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการกระทำของตนตามที่กฎหมายกำหนด บุคคลนั้นก็จะต้องรับผิดชอบชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย [29] ซึ่งหลักการข้างต้นปรากฏอยู่

ในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย โดยกำหนดไว้เป็นกรณีต่าง ๆ ได้แก่ [30] ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ [31] ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะความชำรุดบกพร่องหรือการบำรุงรักษาที่ไม่เพียงพอของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น [32] ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะของตกหล่นจากโรงเรือนหรือทึ่กว้างของไปตกในที่อันมิควร [33] และความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลหรือเกิดขึ้นเพราะทรัพย์สินอันตราย [34]

2. กฎหมายที่กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศไทยและต่างประเทศ

นอกจากความสำคัญของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในหัวข้อก่อนหน้านี้แล้ว การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในประเด็นความรับผิดเพื่อละเมิดของบุคคลที่อายุน้อยก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เช่นกัน ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศต่าง ๆ อันประกอบด้วย ประเทศไทย ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี และประเทศจีน ตามลำดับ

2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยกำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดตั้งแต่มาตรา 420 ถึงมาตรา 437 โดยบทบัญญัติของกฎหมายนั้นอาศัยการร่างโดยเทียบเคียงกับกฎหมายต่างประเทศ อาทิ เยอรมนี ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และบราซิล ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law Country) เหมือนกับประเทศไทย [35] โดยบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 429 โดยบัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็จะต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ย่อมต้องรับผิดร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” ซึ่งจากเนื้อความข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวกำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดโดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่ผู้เยาว์ทำละเมิด และกรณีที่ผู้วิกลจริตทำละเมิด ซึ่งในบทความนี้ ผู้เขียนขออธิบายเฉพาะกรณีแรกเท่านั้น

มาตรา 429 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดให้ผู้เยาว์ต้องรับผิดเพื่อละเมิดที่ตนเองได้ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นตามหลักใครกระทำผิด คนนั้นต้องรับผิด เพราะกฎหมายมองว่าความสามารถของบุคคลไม่ใช่สาระสำคัญในการกำหนดความรับผิด แต่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและทำให้ผู้อื่นเสียหาย ดังนั้นบุคคลใดก็ตามที่ก่อความเสียหายขึ้น บุคคลนั้นก็ต้องรับผิด นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวก็ยังกำหนดความรับผิดของบิดามารดาและผู้เยาว์ รวมทั้งยังกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของบิดามารดาไว้อีกด้วย โดยแยกพิจารณาตามลำดับได้ ดังนี้

1) ผู้เยาว์ที่ได้กระทำละเมิดยังต้องรับผิดในความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น เงื่อนไขพื้นฐานในความรับผิดในข้อนี้ถูกกำหนดให้เป็นความรับผิดของผู้เยาว์ ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจว่าบุคคลใดคือผู้เยาว์จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง ภายใต้ระบบกฎหมายไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดรายละเอียดของความเป็นผู้เยาว์เอาไว้ในมาตรา 19 และมาตรา 20 กล่าวคือ “มาตรา 19 บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์” และ “มาตรา 20 ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรสหากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448” ด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องนี้ จึงอาจสรุปสถานะของการเป็นผู้เยาว์ได้คือ ผู้เยาว์คือบุคคลที่อายุยังไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์หรือไม่ได้เป็นบุคคลที่มีอายุ 18 ปี และได้ทำการสมรสตามกฎหมาย ดังนั้นบุคคลที่มีสถานะของการเป็นผู้เยาว์ที่มีอายุพอสมควรและได้กระทำละเมิด กฎหมายก็ยังคงกำหนดให้ต้องรับผิดในความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้นทำนองเดียวกับบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ผู้นั้นเอง [36]

2) บิดามารดาของผู้เยาว์อาจต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้เยาว์ด้วย กฎหมายมิได้เพียงแต่กำหนดความรับผิดของผู้เยาว์เอาไว้เพียงเท่านั้น แต่ได้กำหนดความรับผิดของบิดามารดาของผู้เยาว์ด้วยตามหลัก Vicarious Liability โดยบิดามารดาที่จะต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์นั้นจะต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายถือว่าบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ดูแลผู้เยาว์ที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของตน [37] ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นนั้นได้เกิดขึ้นจากการที่บิดามารดาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในการดูแลผู้เยาว์ตามหน้าที่ของตน ตัวอย่างความรับผิดเพื่อละเมิดของบิดามารดาซึ่งศาลฎีกาเคยตัดสิน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1557/2523 จำเลยที่ 1 เป็นผู้เยาว์อายุ 15 ปี นำนารถยนต์ในบ้านออกมาขับออกไปไหนมาไหนได้โดยจำเลยที่ 2 ที่ 3 ซึ่งเป็นบิดามารดาไม่ได้ควบคุมดูแลจำเลยที่ 1 ให้ดีจำเลยที่ 1 จะขับรถยนต์ดังกล่าวสักกี่ครั้งก็ได้ไม่ได้สังเกตเช่นนี้ ถือว่าจำเลยที่ 2 ที่ 3 ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถชนรถของโจทก์เสียหายอันเป็นการกระทำละเมิดแก่โจทก์จำเลยที่ 2 ที่ 3 ย่อมต้องรับผิดชอบด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 974/2508 มารดาต้องรับผิดชอบละเมิดร่วมกับผู้เยาว์ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแล มารดาเห็นบุตรซึ่งมีอายุ 17 ปีถือปืน จึงว่ากล่าวตักเตือน บุตรไม่เชื่อฟังกลับเอาปืนไปซ่อนเสีย พอกลับหลังมารดาก็เอาปืนมาเล่นอีกถือว่าการว่ากล่าวตักเตือนของมารดาเพียงเท่านี้หาเพียงพอกับการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลของตนในฐานะเป็นมารดาไม่ มารดาจึงต้องร่วมรับผิดชอบในการที่บุตรประมาทเลินเล่อเอาปืนยิงผู้อื่นตายด้วย ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะเลือกฟ้องบิดามารดาให้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะโดยไม่ฟ้องบุตรผู้เยาว์หรือจะฟ้องบิดามารดาให้รับผิดชอบร่วมกับผู้เยาว์ด้วยก็ได้ [38]

3) อย่างไรก็ตามหากบิดามารดาของผู้เยาว์สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้นก็อาจหลุดพ้นความรับผิดร่วมกับผู้เยาว์ การกำหนดให้บิดามารดาต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้เยาว์ตามหลักเกณฑ์ข้อก่อนหน้ามิใช่การกำหนดให้ต้องรับผิดชอบโดยเด็ดขาด หากแต่กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขของการพิสูจน์เพื่อหักล้างความรับผิดนั้นได้ กล่าวคือ หากบิดามารดาของผู้เยาว์ที่ได้กระทำละเมิด สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนในฐานะบิดามารดาได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ในการดูแลผู้เยาว์แล้ว ตนก็อาจหลุดพ้นความรับผิดดังกล่าวได้ [39] เช่น ตัวอย่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6967/2541 จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 2 มีอายุ 15 ปีเศษ และเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนที่จำเลยที่ 2 จะออกไปทำกิจธุระนอกบ้าน จำเลยที่ 2 ได้นำรถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุเข้าไปเก็บไว้ในบ้านพร้อมกับใส่กุญแจล็อกคอรถจักรยานยนต์เพื่อป้องกันมิให้จำเลยที่ 1 นำรถจักรยานยนต์ออกไปใช้ และจำเลยที่ 2 นำเอากุญแจติดตัวไปด้วย การที่จำเลยที่ 1 ได้นำกุญแจรถยนต์กระบะไปไขออกได้โดยบังเอิญแล้วนำไปให้เพื่อนรุ่นพี่ต่อสายไฟตรงติดเครื่องยนต์ให้ ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ที่มีนิสัยหรือความประพฤติไม่ดีมาก่อน เห็นได้ว่าจำเลยที่ 2 ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้นเหมาะสมกับอุปนิสัยและความประพฤติของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นบุตรแล้วทุกประการ จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในเหตุละเมิดที่จำเลยที่ 1 ก่อขึ้นต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429

2.2 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศเยอรมนี ระบบกฎหมายของเยอรมนีมีพื้นฐานแบบโรมันเช่นเดียวกับประเทศในยุโรปภาคพื้นทวีปส่วนใหญ่ (Romanesque background) โดยกฎหมายปัจจุบันของเยอรมนีเป็นผลผลิตจากจารีตของชนเผ่าเยอรมันดั้งเดิม ซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนโดยการฟื้นฟูกฎหมายโรมันและตกผลึกในช่วงกระแสการปรับปรุงประมวลกฎหมายของยุโรปในศตวรรษที่ 19 [40] โดยในเยอรมนีมีที่มาของกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 แหล่ง ได้แก่ หนึ่ง กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Statute) อันประกอบด้วย รัฐธรรมนูญ (Basic Law) และกฎหมายลายลักษณ์อักษรลำดับรอง

ลงไป (Gesetz) ทั้งที่อยู่ในรูปประมวลกฎหมายและกฎหมายที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งกฎหมายที่ออกโดยอำนาจของฝ่ายบริหาร และสอง กฎหมายจารีตประเพณี (Customary Law) ซึ่งมีที่มาและพัฒนามาจากชนเผ่าต่าง ๆ (German tribes) [41]

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมนี (German Civil Code) กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดไว้ใน Title 27 ตั้งแต่มาตรา 823 ถึงมาตรา 853 โดยกำหนดตั้งแต่ความรับผิดที่เป็นพื้นฐานเพราะเกิดจากการกระทำผิดของผู้กระทำละเมิดไว้ไปจนกระทั่งกำหนดความรับผิดในรูปแบบเฉพาะอันเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด เช่น ความรับผิดต่อตัวแทน ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีหน้าที่กำกับดูแล ความรับผิดชอบของผู้เลี้ยงหรือดูแลสัตว์ ความรับผิดชอบของเจ้าของที่ดิน ความรับผิดชอบของผู้ครอบครองสิ่งก่อสร้าง และความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาอาคาร เป็นต้น

สำหรับความรับผิดเพื่อละเมิดของบุคคลที่อายุยังน้อยถูกกำหนดไว้ในมาตรา 828 โดยถูกบัญญัติว่า

“(1) บุคคลที่มีอายุไม่ถึงเจ็ดปีจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น

(2) บุคคลที่มีอายุตั้งแต่เจ็ดปีแต่ไม่ถึงสิบปีจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่พวกเขาก่อให้เกิดต่อบุคคลอื่นในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับยานยนต์ รถไฟ หรือรถไฟแคว้น แต่ความข้อนี้ไม่บังคับใช้หากบุคคลเหล่านั้นตั้งใจก่อให้เกิดการบาดเจ็บ

(3) บุคคลที่มีอายุไม่ถึงสิบแปดปีซึ่งความรับผิดชอบไม่ได้ถูกยกเว้นตาม (1) หรือ (2) จะไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ก่อให้เกิดกับบุคคลอื่น หากในขณะที่เกิดการก่อให้เกิดความเสียหาย พวกเขาไม่มีความเข้าใจที่จำเป็นในการตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง”

นอกจากนี้ มาตรา 832 (1) ยังกำหนดความรับผิดของผู้มีหน้าที่ดูแลผู้เยาว์ไว้อีกด้วยว่า “บุคคลซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลบุคคลที่ต้องได้รับการดูแลเนื่องจากเป็นผู้เยาว์หรือเนื่องจากสภาพจิตใจหรือร่างกาย จะต้องรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายที่บุคคลนี้ก่อให้เกิดโดยผิดกฎหมายต่อบุคคลที่สาม ความรับผิดในความเสียหายนี้จะไม่นำไปใช้หากบุคคลดังกล่าวปฏิบัติตามหน้าที่ในการดูแลหรือหากความเสียหายนั้นจะต้องเกิดขึ้นแม้ในกรณีที่มีการปฏิบัติการดูแลอย่างเหมาะสมก็ตาม”

2.3 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศอิตาลี ระบบกฎหมายของอิตาลีถูกยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มกฎหมายโรมัน หรือกลุ่มกฎหมายโรมัน-เยอรมัน (Romano-Germanic) [42] กฎหมายของอิตาลีมีที่มาและได้รับการรวบรวมตามกฎหมายโรมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายแพ่งซึ่งมีที่มาจากประมวลกฎหมายนโปเลียน (Napoleonic Code) ซึ่งได้ขยายไปทั่วทั้งดินแดนของอิตาลีเมื่อมีการรวมประเทศกันในกลางศตวรรษที่ 19 ในขณะที่ระบบศาลของอิตาลีประกอบด้วยศาลหลายประเภท มีผู้พิพากษาและอัยการที่อยู่ในภาคส่วนราชการเดียวกัน และตำแหน่งของทั้งสองสามารถใช้แทนกันได้ มีศาลสูงสุดคือศาลฎีกาซึ่งมีอำนาจตัดสินเฉพาะประเด็นทางกฎหมายเท่านั้น โดยรัฐธรรมนูญปี 1948 กำหนดห้ามมีศาลพิเศษ ยกเว้นศาลปกครองและศาลทหาร [43]

ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี (Italian Civil Code) กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อละเมิดไว้ในหลายมาตรากระจัดกระจายกันออกไป โดยกฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดความรับผิดที่สำคัญ ๆ ไว้ เช่น ความรับผิดที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทอันเป็นความรับผิดจากการทำความผิดของตนเอง ความรับผิดของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ความรับผิดของนายจ้าง ความรับผิดจากการดำเนินกิจกรรมที่อันตราย ความรับผิดจากทรัพย์สินในครอบครอง ความรับผิดจากการสร้างความเสียหายจากสัตว์ ความรับผิดจากการพังทลายของอาคาร เป็นต้น [44] สำหรับความรับผิดของบุคคลที่ยังเป็นเด็ก กฎหมายกำหนดไว้ใน

มาตรา 2046 โดยกำหนดไว้ว่า “บุคคลที่ไม่สามารถเข้าใจหรือมีเจตนาในขณะที่กระทำการก่อให้เกิดความเสียหาย จะไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น เว้นแต่สภาวะที่ไม่สามารถดังกล่าวเกิดจากความผิดของตนเอง” และได้กำหนดความรับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ที่กระทำละเมิดไว้ในมาตรา 2047 วรรคแรกว่า “หากความเสียหายเกิดจากบุคคลที่ไม่สามารถเข้าใจหรือมีเจตนาได้ การชดเชยจะเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลบุคคลนั้น เว้นแต่พวกเขาจะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำดังกล่าวไม่สามารถป้องกันได้” และมาตรา 2048 วรรคแรก ที่ว่า “บิดาและมารดา หรือผู้ปกครอง จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการกระทำที่ผิดกฎหมายของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งไม่อยู่ภายใต้อำนาจปกครอง หรือบุคคลที่อยู่ภายใต้การปกครองของพวกเขาที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยกฎหมายข้อเดียวกันนี้ใช้กับบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตด้วย”

2.4 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศจีน ระบบกฎหมายของจีนในปัจจุบันได้รับการผสมผสานประเพณีทางกฎหมายหลายอย่าง รวมถึงลักษณะของระบบกฎหมายแพ่งในภาคพื้นยุโรป (The Continental European Civil Law Tradition) ระบบกฎหมายสังคมนิยมของอดีตสหภาพโซเวียต (The Socialist Law) และหลักการที่สืบทอดมาจากกฎหมายจีนโบราณ (Imperial Chinese Law) [45]

ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามกฎหมายของประเทศจีนถูกกำหนดไว้ใน Tort Law of the People's Republic of China โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดความรับผิดชอบประเภทต่าง ๆ ที่สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น เช่น ความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิด ความรับผิดชอบจากผลิตภัณฑ์ ความรับผิดชอบสำหรับอุบัติเหตุจากยานพาหนะที่ใช้มอเตอร์ ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำในทางการแพทย์ ความรับผิดชอบสำหรับมลพิษในสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สำหรับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 32 ว่า “หากบุคคลที่ไม่มีความสามารถในการทำนิติกรรมหรือมีความสามารถในการทำนิติกรรมอย่างจำกัด ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบในความผิดละเมิด หากผู้ปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนแล้ว ความรับผิดชอบในความผิดละเมิดของเขาอาจถูกลดหย่อนได้”

หากบุคคลที่ไม่มีความสามารถในการทำนิติกรรมหรือมีความสามารถในการทำนิติกรรมอย่างจำกัด ซึ่งมีทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น การชดเชยจะต้องจ่ายจากทรัพย์สินของบุคคลนั้น ผู้ปกครองต้องชดเชยส่วนที่ขาดในการชดเชยนั้น”

บทบัญญัติแห่งกฎหมายข้างต้นกำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์โดยกำหนดยึดโยงไว้กับความสามารถในการทำนิติกรรม อันมีวิธีคิดที่แตกต่างกับบทบัญญัติในเรื่องเดียวกันของประเทศไทยซึ่งไม่นำความสามารถในการทำนิติกรรมมาเป็นเงื่อนไขในการรับผิดชอบเพื่อละเมิด นอกจากนี้หากผู้เยาว์ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด บทบัญญัติข้างต้นยังแยกความรับผิดชอบออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ผู้กระทำละเมิดไม่มีทรัพย์สินของตนเองเพื่อชดเชยความเสียหาย และกรณีที่ผู้กระทำละเมิดมีทรัพย์สินของตนเอง โดยในกรณีแรกนั้น ผู้ปกครองจะต้องเข้ามารับผิดชอบในละเมิด อย่างไรก็ตามหากผู้ปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้เยาว์เป็นอย่างดีแล้ว ความรับผิดชอบดังกล่าวก็อาจถูกลดหย่อนลงได้ ในขณะที่หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำละเมิดมีทรัพย์สินของตนเอง แต่การชดเชยความเสียหายนั้นไม่พอ ผู้ปกครองก็จะต้องรับผิดชอบในส่วนที่ยังขาดอยู่ต่อไป

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

การก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาในสังคมใด ๆ ที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยอาจอยู่ในรูปแบบของความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ นอกจากนี้ยังอาจเกิดขึ้นได้โดยมีผู้กระทำเป็นชาย

หญิง วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยชรา หรือวัยเด็กก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการกระทำละเมิดนั้นมีความใกล้เคียงกับทุกคนในสังคมโดยแต่ละบุคคลอาจเป็นผู้กระทำหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดก็ได้

การกระทำละเมิดของบุคคลที่มีอายุน้อยที่เรียกว่า “ผู้เยาว์” นั้นมีให้เห็นอยู่เสมอในประเทศไทย เช่น กรณีที่เด็กวัย 12 ใช้ปืนยิงเพื่อนจนถึงแก่ความตาย [46] หรือเด็กวัย 5 ขวบที่ยิงหนังสติ๊กจนทำให้เพื่อนได้รับบาดเจ็บถึงขั้นตาบอด เป็นต้น [47] ดังนั้นเมื่อเกิดความเสียหายแล้ว กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้เยาว์ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นของตน อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้ผู้เยาว์ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นของตุนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความเป็นธรรม กล่าวคือ แม้ว่ากฎหมายว่าด้วยการกำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดและค่าสินไหมทดแทนจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำใด ๆ แต่การกำหนดให้ผู้เยาว์ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ตามมาจากการกระทำของตนเองโดยไม่สนใจว่าผู้เยาว์จะได้มีกระบวนการคิดและมีความเข้าใจในผลแห่งการกระทำที่อาจเกิดขึ้นนั้นเป็นประเด็นที่เหมาะสมหรือไม่ ซึ่งภายใต้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development) ของ Piaget การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กจะถูกแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก ระยะของการพัฒนาประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Period) อยู่ในช่วงตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี ระยะที่สอง ระยะความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Pre-Operation Period) อยู่ในช่วงอายุ 2-6 ปี ระยะที่สาม ระยะการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) ในระยะนี้เด็กจะมีอายุอยู่ในช่วง 7-11 ปี และระยะที่สี่ ระยะปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) ซึ่งจะอยู่ในช่วงอายุ 11-15 ปี โดยในระยะที่หนึ่งและสองนั้น เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี จะยังไม่สามารถคิดแบบใช้เหตุผลได้ ในขณะที่หากเข้าสู่ระยะที่สาม เด็กจะเริ่มพัฒนาโครงสร้างการคิดที่จำเป็นต่อการจัดการความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของระบบการทำงานต่าง ๆ เช่น การแบ่งกลุ่ม เป็นต้น ได้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการไร้ซึ่งความเป็นผู้ใหญ่หรือไม่โตเต็มวัย ขาดการพัฒนาที่สำคัญ โดยเฉพาะกระบวนการคิด นำไปสู่ความไม่เข้าใจในผลแห่งการกระทำของตนเองซึ่งได้สร้างความเสียหายจึงเป็นเรื่องสมควรพิจารณาควบคู่ไปกับการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดไปพร้อมกัน

หากเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอิตาลี บทบัญญัติของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันที่สุด กล่าวคือ บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความทางละเมิดของผู้เยาว์ไม่ได้กำหนดอายุไว้อย่างชัดเจนและแน่นอน ทำนองเดียวกับกฎหมายของประเทศไทย โดยกฎหมายกำหนดเงื่อนไขของความรับผิดชอบดังกล่าวไว้โดยพิจารณาจากความสามารถในการเข้าใจโดยไม่กำหนดอายุไว้ แต่ให้พิจารณาจากความเข้าใจหรือเจตนาของผู้กระทำการกำหนดไว้เช่นนี้มีข้อดีคือ ผู้เยาว์ที่กระทำละเมิดไม่ว่าจะมีอายุเท่าไร เช่น 5 ปี 7 ปี 10 ปี หรือ 15 ปี อาจไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดเลยหากพิสูจน์ได้ว่าตนเองไม่มีความสามารถในการเข้าใจหรือมีเจตนาในขณะที่ก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน การกำหนดโดยกฎหมายเช่นนี้ก็อาจส่งผลให้การเรียกร้องความเป็นธรรมผ่านการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายเป็นไปด้วยความล่าช้า เนื่องจากจะต้องมีการพิสูจน์ความสามารถในการเข้าใจหรือการมีเจตนาด้วยพยานหลักฐาน [48] ซึ่งอาจใช้เวลาในศาลหลายนัดพิจารณาเช่นกัน นอกจากนี้ความคล้ายคลึงอีกประการของกฎหมายของประเทศอิตาลีคือการกำหนดให้ผู้ดูแลผู้เยาว์ต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ทั้งยังเปิดโอกาสให้มีการพิสูจน์ว่าความเสียหายนั้นไม่อาจป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้จริง ๆ

ในขณะที่กฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศจีนกำหนดความรับผิดชอบโดยยึดโยงไว้กับความสามารถในการทำนิติกรรม ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่ไม่นำความสามารถในการทำนิติกรรมมาเป็นเงื่อนไขในความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เยาว์ที่ไม่มีความสามารถในการทำนิติกรรมและได้กระทำละเมิด ปราศจากความรับผิดชอบในตัว โดยในกรณีนี้ผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบในความ

เสียหายที่เกิดขึ้นแทนผู้เยาว์ อย่างไรก็ตาม กฎหมายของประเทศไทยได้กำหนดข้อหักล้างของผู้ปกครองไว้เช่นกัน กล่าวคือ หากผู้ปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้เยาว์อย่างดีแล้ว ความรับผิดชอบของเขาอาจถูกลดหย่อนได้

ในขณะที่กฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้เยาว์ในประเทศไทย อิตาลี และจีนไม่ได้กำหนดอายุของผู้ที่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดเอาไว้ แต่กฎหมายของประเทศเยอรมนีกลับเขียนตัวเลขอายุเอาไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้ว่าเด็กที่มีอายุไม่ถึงเจ็ดปีจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน โดยบุคคลซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลผู้เยาว์จะต้องรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายที่บุคคลนั้นก่อขึ้นแทน นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดข้อหักล้างของผู้ดูแลไว้ว่า หากผู้ดูแลได้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลอย่างเหมาะสมหรือความเสียหายนั้นจะต้องเกิดขึ้นแม้จะมีการดูแลอย่างเหมาะสมก็ตาม ผู้ดูแลก็อาจหลุดพ้นความรับผิดชอบในความเสียหายนั้น ๆ อีกด้วย

เมื่อพิจารณาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเปรียบเทียบบทบัญญัติแห่งกฎหมายในประเทศต่าง ๆ แล้ว เพื่อกำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดสำหรับผู้เยาว์ให้มีความเหมาะสมสำหรับประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดตัวเลขอายุความรับผิดชอบของผู้เยาว์ให้มีความชัดเจนจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสียหายและผู้เยาว์ที่กระทำละเมิด โดยการกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ปราศจากความรับผิดชอบเพื่อละเมิด เนื่องจากยังเป็นผู้ไม่สามารถเข้าใจในการกระทำของตนเองได้ นอกจากนี้ในทางปฏิบัติ บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 7 ปีดังกล่าวยังเป็นไปได้อาจไม่มีทรัพย์สินมาจ่ายค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ซึ่งกรณีเช่นนี้จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือผู้ใช้อำนาจผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบแทนอยู่แล้ว [49]

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ผู้เขียนเสนอแนะให้กำหนดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดสำหรับผู้เยาว์ให้ชัดเจน โดยกำหนดให้บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด เนื่องจากบุคคลในช่วงอายุดังกล่าวมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ส่งผลต่อการรู้สำนึกในการกระทำของตนเองไม่เต็มที่ ในขณะที่บุคคลที่เป็นผู้เยาว์และมีอายุเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์ก็อาจจะต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำที่ตนเองได้กระทำการไปดังเช่นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว

ด้วยเหตุข้างต้น งานวิจัยนี้ได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 429 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบัญญัติข้อความต่อไปนี้แทน “บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี หากต้องรับผิดชอบในความเสียหายเพื่อละเมิด แต่บุคคลที่มีอายุเกินกว่านั้นหรือเป็นผู้วิกลจริต ก็ยังต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด

บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนี้ย่อมต้องรับผิดชอบหรือร่วมกับเขาด้วยแล้วแต่กรณี เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น”

การพัฒนากฎหมายตามข้อเสนอแนะข้างต้นจะช่วยสร้างความชัดเจนให้กับผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดเลือกดำเนินการฟ้องร้องในมูลละเมิดกับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ (บิดามารดาตามมาตรา 429 หรือผู้ปกครองตามมาตรา 430) ได้โดยตรง อันจะส่งผลให้การใช้สิทธิเรียกร้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ประกอบการบุคคลที่ถูกฟ้องนั้นเป็นผู้คนที่บรรลุนิติภาวะแล้วและมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ดีกว่าผู้เยาว์ที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี รวมทั้งข้อเสนอแนะดังกล่าวยังจะช่วยให้ผู้กระทำละเมิดที่ไม่เข้าใจในผลแห่งการกระทำของตนเองนั้นได้รับความเป็นธรรมมากขึ้นอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] พรหมศักดิ์ พรหมศรี. (2564). *ละเมิดคืออะไร*. สืบค้น 16 มิถุนายน 2566, จาก [https:// www.facebook.com/profile/100063546695970/search/?q=ละเมิดคืออะไร](https://www.facebook.com/profile/100063546695970/search/?q=ละเมิดคืออะไร)
- [2, 8, 18, 23] วารีน นาสุกุล. (2559). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 4.
- [3] Robert L. Rabin. (1976). *Perspectives on Tort Law*. Boston: Little, Brown and Company.
- [4] Darrell L. Ross. (2018). *Civil Liability in Criminal Justice*. (Seventh Edition). New York: Routledge.
- [5] George E. Guay III, and Robert Cummins. (2010). *Tort Law for Paralegals*. New Jersey: Pearson Education Inc.
- [6, 7] John Cooke. (2015). *Law of Tort*. (Twelfth Edition). Harlow: Pearson Education Limited.
- [9] นัทรีย ธรรมขุนนัย, ปพนธิ์ ธีระพันธ์ และคณะ. (2567). การพัฒนากฎหมายเพื่อความรับผิดชอบทางแพ่ง: กรณีมาแล้วขับ. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 12(1), 182-185.
- [10] Hannah K. Scott, and Mark Cogburn. (2023). Piaget. Retrieved 16 May 2025, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK448206/>
- [11] สราลี โชติติติก. (2548). *การพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- [12, 17, 21, 22, 25] ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2563). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- [13] John Hodgson, and Jihn Lewthwaite. (2004). *Tort Law*. Oxford: Oxford University Press.
- [14] Section 823(1) A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, limb, health, freedom, property or some other right of another person is liable to provide compensation to the other party for the damage arising therefrom.
- [15] Article 2043 Compensation for unlawful acts: Any intentional or negligent act that causes an unjustified injury to another obliges the person who has committed the act to pay damages.
- [16] Article 16 Where a tort causes any personal injury to another person, the tortfeasor shall compensate the victim for the reasonable costs and expenses for treatment and rehabilitation, such as medical treatment expenses, nursing fees and travel expenses, as well as the lost wages. If the victim suffers any disability, the tortfeasor shall also pay the costs of disability assistance equipment for the living of the victim and the disability indemnity. If it causes the death of the victim, the tortfeasor shall also pay the funeral service fees and the death compensation.
- [19] Rachael Mulheron. (2020). *Principles of Tort Law*. (Second Edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- [20] Paula Giliker. (2010). *Vicarious Liability in Tort: A Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

- [24, 26] อองอาจ เจ๊ะยะหลี. (2556). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. ภูเก็ต: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- [27] ไพจิตร ปุณณพันธุ์. (2507). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความรับผิดในผลแห่งการละเมิดของลูกจ้าง. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์อีสานการพิมพ์.
- [28] อธิรุทธ ปักษา. (2567). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- [29] รุ่งทิวา วิสม. (2562). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับคุณสมบัติและระยะเวลาในการสอบข้อเท็จจริงของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- [30] ไสลเกษ วัฒนพันธุ์. (2563). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการกฎหมายลักษณะละเมิด ครั้งที่ 1-4. สืบค้น 28 เมษายน 2567, จาก https://www.thethaibar.or.th/thaibarweb/files/Data_web/downloads_doc/term1/salaiket/s1-4.pdf
- [31] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433
- [32] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 434
- [33] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 436
- [34] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437
- [35] ชัชชัย ยุระพันธุ์. (2567). เจตนารมณ์ของความรับผิดเพื่อละเมิดในทางแพ่งกับเจตนารมณ์ของความรับผิดในทางอาญา. ในกฤษฎรัตน์ ศรีสว่าง (บ.ก.), นิติธรรมรักษ์. (น.83). สงขลา: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- [36] ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2562). คำอธิบายกฎหมายละเมิด. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- [37] ศักดิ์ สนองชาติ. (2527). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- [38] เพ็ง เพ็งนิติ. (2561). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.
- [39] สุมาลี วงษ์วิทิต. (2548). กฎหมายว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรได้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- [40] William T. Sweigert, (1960). The Legal System of the Federal Republic of Germany. *Hastings Law Journal*, 11(1), 9.
- [41] Nigel Foster, Satish Sule. (2010). *German Legal System and Laws*. (Fourth Edition). New York: Oxford University Press.
- [42] Baschiera, Marinella. (2006). Introduction to the Italian Legal System. The Allocation of Normative Powers: Issues in Law Finding, *International Journal of Legal Information*, 34(2), 284.
- [43] Giuseppe Di Palma, and Melanie F. Knights. (2025). *Justice of Italy*. Retrieved 20 March 2025, from <https://www.britannica.com/place/Italy/Justice>

- [44] Italian Civil Code. Retrieved 20 March 2025, from <http://italiantortlaw.altervista.org/civilcode.html#:~:text=Article 2046.,caused by his own fault>.
- [45] Jingjing Liu. (2013). *Overview of the Chinese Legal System. The Environmental Law Reporter*. Retrieved 6 May 2025, from https://www.elr.info/sites/default/files/files-pdf/china_update_2012_12_chinaupdate1.1.pdf.
- [46] ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ด.ช.วัย 12 เล่นเกมหิบบีนพ่อ จ่อไปที่เพื่อนวัย 13 ก่อนทำล้น ดับคาที่. สืบค้น 4 มีนาคม 2568, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1767995>
- [47] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 934/2517
- [48] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1
- [49] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 หรือ 430 แล้วแต่กรณี